

XI WOJEWÓDZKI KONKURS
HISTORYCZNO-LITERACKI
„PRAWDA I KŁAMSTWO O KATYNIU”

„NIĆ ARIADNY”

DOMINIKA ZIĘCIAK
VI LO im. JANUSZA KORCZAKA
w SOSNOWCU

Kłamstwo, to nie tylko brak prawdy.
To zło, manipulowanie,
bezczelność, półprawdy. Jak
w labiryncie wszystko poplątane.

Styczeń 2020 roku, zbliża się 80-ta rocznica zbrodni katyńskiej, rosyjski politolog Jewgienij Satanowski w pierwszym kanale państwowej rosyjskiej telewizji chwali decyzję Józefa Stalina o nakazaniu mordu w Katyniu na polskich jeńcach. Kłamstwo katyńskie przybiera nowe oblicze¹.

9 czerwca 1901 roku- przyszedł na świat Adam Nowak². Urodził się w miejscowości Pogoń. W roku 1902 Sosnowiec uzyskał prawa miejskie a Pogoń stała się jedną z jego dzielnic. Kiedy Adam miał 13 lat wybuchła I wojna światowa, którą szczęśliwie przetrwał wraz z rodzicami. Wojenna codzienność, okupacja rosyjska a potem niemiecka spowodowały, że potrafił docenić odzyskanie niepodległości w 1918 roku. Miał świadomość tego, że nawet trudna rzeczywistość ma inny wymiar we własnym, niepodległym kraju. W latach dwudziestych wstąpił do Policji Województwa Śląskiego, a w 1927 roku ukończył Szkołę Policji Województwa Śląskiego w Katowicach³. Następnie musiał opuścić rodziców i przenieść się na Śląsk, do miejscowości Ruda, gdzie przez wiele lat pełnił służbę⁴.

W ciągu 12 lat swojej pracy na posterunku w Rudzie, Adam Nowak, mimo że policjant – i to z Zagłębia! – zyskał sobie sympatię miejscowych, biorąc czynny udział w życiu lokalnej społeczności (np. jako członek chóru męskiego „Ogniwo”). Zaowocowało to m.in. pomocą dla jego rodziny w czasie II wojny światowej.

Kiedy wybuchła wojenna zawierucha, zgodnie z rozkazem, jako policjant należący do kręgów południowo zachodnich udał się do Tarnopola. Oblicza się, że w pierwszych dniach walk z Armią Czerwoną poległo lub zostało zamordowanych około 3 tys. Policjantów, drugie tyle zdołało ująć za granicę, aresztowano ich około 12 tys. Adam Nowak znalazł się w ostatniej grupie, z której około 6500 funkcjonariuszy osadzono w obozie w Ostaszkowie. Został zamordowany przez NKWD wiosną 1940. Najbliżsi czekali na informacje o jego losach aż do 1990 roku. Jego ciało do dziś spoczywa w masowej mogile w Miednoje.

¹ <https://www.wprost.pl/polityka/10291453/rosyjski-politolog-w-publicznej-telewizji-jozef-stalin-mial-racje-nakazujac-mord-w-katyniu.html>

² Informacje uzyskane i prezentowane w pracy zostały uzyskane od pana Adama Szwedki, prawnuka Adama Nowaka oraz na podstawie materiałów z archiwów rodziny.

³ Zdjęcie nr1

⁴ Zdjęcie nr 2

Kiedy 5 marca 1940 Stalin podpisywał rozkaz dotyczący tego, co dziś nazywamy zbrodnią katyńską, z pewnością nie myślał o Adamie Nowaku. Myślał jednak o osobach takich jak on, o ludziach, którzy nigdy nie będą pasować do sowieckiego porządku na ziemiach polskich. O patriotach, którzy będą stawiali opór. A ostatnie miesiące życia Adama Nowaka pokazały, że takim patriotą był. Bo jak inaczej nazwać człowieka, który nad dobro własne i swojej rodziny stawiał dobro Ojczyzny. On, mający żonę, małe dziecko i wiele lat życia przed sobą, poświęcił to wszystko dla Niej, Ojczyzny, której według wielu już nie było. Mógł zrzucić mundur, uciekać, ukryć się. Ochroniłby życie, pomógł rodzinie. Przecież ze swoich doświadczeń wiedział, że trudno jest żyć podczas wojny, zwłaszcza rodzinom, które straciły ojców. Wybrał jednak inny los. W miejscowościach opuszczonych przez wojsko i władze lokalne, podobnie jak inni policjanci, był ostatnim przedstawicielem państwa polskiego. Do końca wykonywał swoje obowiązki, pomagał ludności cywilnej i bronił Polski. Na takich on najeźdźcy zwracali szczególną uwagę. Po żołnierzach, policjanci byli bowiem grupą najbardziej zorganizowaną, sprawną, obeznaną z bronią i stanowiącą dla naszych wrogów realne zagrożenie. Zanim zginął, spędził kilka miesięcy w obozie w Ostaszkowie, w którym podobnie jak inni więźniowie był pod szczególnym rygiem, a życie tam było samo w sobie torturą, którą nie wszyscy przeżyli. Nigdy nie zrzucił munduru, został w nim wzięty do niewoli i w nim zamordowany. Jako policjant zginął za Polskę.

„... Potajemnie, przed świtem, w las pod wsią Miednoje jechał mały konwój w karabiny zbrojny
To w tym lesie, z innymi, bez grobu i krzyża
leży Tato, policjant sprzed wojny.”⁵

W tym czasie, wiosną 1940 roku, zgodnie z rozkazem Stalina, zamordowano co najmniej 21 768 obywateli Polski.

Jakby mało było zbrodni to w ślad za nią pojawiło się kłamstwo katyńskie, które narodziło się w 1941 roku. 30 lipca podpisano układ pomiędzy Polską a ZSRS, zwany także układem Sikorski – Majski. W wyniku porozumienia generał Anders miał nadzieję stworzyć na terenie ZSRS wojsko powstałe z przebywających tam obywateli Polski. Generał chciał armii z odpowiednią liczbą oficerów, jednak NKWD w odpowiedzi podało mu listę 1658 oficerów polskich, przetrzymywanych w sowieckich obozach. Strona polska nie miała wówczas pojęcia, że lista ta nie ma prawa osiągnąć bardziej imponujących rozmiarów, bowiem reszta oficerów została zamordowana rok wcześniej.

⁵ <https://prawy.pl/uploads/dokumenty/105430/sprawa-oficerow-polskich-pomordowanych-w-katyniu-w-informacjach-i-komentarzach-medialnych.pdf>, str 119

Generał Sikorski odwiedził Kreml 3 grudnia 1941. Stalin zaś w obecności generała Andersa oraz komisarza Mołotowa oznajmił, że poszukiwani oficerowie uciekli do Mandżurii. Kiedy gen. Anders stwierdził, że to niemożliwe, żeby wszyscy tam uciekli, Stalin stwierdził, że zostali zwolnieni, tylko nie wrócili jeszcze do domów⁶.

11 kwietnia Agencja Transocean nadała komunikat o odnalezieniu w Lesie Katyńskim zwłok 10 tys. polskich oficerów⁷. W dniu 13 kwietnia 1943 roku, Niemcy podali informację o odkryciu masowych mogił polskich oficerów w Katyniu. Na reakcję Rosjan nie trzeba było długo czekać. Choć pierwsze komunikaty zdradzają zaskoczenie, przedstawiają jednak wersję, która będzie obowiązywać przez lata. Przedstawiciele sowieckiego Biura Informacyjnego zrzucili winę na nazistów, twierdząc, że groby te to miejsca spoczynku ofiar faszystowskich katów, którzy napadli na robotników, pracujących na zachód od Smoleńska, na terenach przejętych przez Wehrmacht.

„Niemieckie zbiry faszystowskie nie cofają się w tej swojej potwornej bredni przed najbardziej lajdackim i podłym kłamstwem, za pomocą którego usiłują ukryć niesłychane zbrodnie, popełnione, jak to teraz widać jasno, przez nich samych”⁸ – tak głosił oficjalny komunikat władz rosyjskich. Ironicznie, gdyby tylko zamienić w nim pierwszy i trzeci wyraz na *Sowieckie* i *komunistyczne*, można by odnieść wrażenie, że tak naprawdę, ZSRR mówi otwarcie o swojej winie.

Sowieci dalej brnęli w coraz gęstsza sieć kłamstw. Gdy Armia Czerwona wkroczyła na tereny wokół Smoleńska, powołano specjalną komisję, mającą zbadać sprawę masowych mogił. Ekshumowano nawet 95 zwłok, tylko po to, by „udowodnić”, że Niemcy na pewno dokonali makabrycznego mordu w okresie pomiędzy wrześniem a grudniem roku 1941.

W sowiecką wersję uwierzyli, chcieli uwierzyć lub nie przeciwstawiali jej się sojusznicy Polski – Stany Zjednoczone i Wielka Brytania, obawiający się rozbitcia koalicji antyhitlerowskiej. „Poza nielicznymi wyjątkami gazety londyńskie zgodnym chórem kierowały głosy oburzenia, krytyki i potępienia nie pod adresem Rosji, jako strony podejrzanej o dokonanie masowego morderstwa na jeńcach wojennych, lecz przeciwko ofierze zbrodni, która ośmieliła się ujawnić poszlaki i domagać się ujawnienia prawdy”⁹. Wtórowała im w tym część polskich polityków: „...Jak skwapliwie pyskali nasi

⁶ W ciekawe historie-Katyń, <https://www.youtube.com/watch?v=Gb6vQ6TWW0M>

⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnia_katyńska

⁸ <https://wiadomosci.dziennik.pl/historia/aktualnosci/artykuly/589846,klamstwo-katynskie-75-lat-zwiazek-radziecki-sowieci-stalin-faszizm-smolensk.html>

⁹ <https://twojahistoria.pl/2019/03/30/kiedy-ujawniono-zbrodnie-katynska-anglicy-byli-oburzeni-na-polakow-jak-pisano-o-makabrycznym-odkryciu/?fbclid=IwAR2Dpe4Hzn27jEsTma8czMciTwRFDQZXV6b8NxYPBjK36jQ2RlrksYAYmLc>

politycy/Realni demokraci, trzeźwi anglofile/Żeby nie mówić o byle mogile.../Żeby nie psuc humoru angielskiej ulicy...” pisał Marian Hemar¹⁰.

Podczas procesów zbrodniarzy nazistowskich w Norymberdze (1945) Rosjanie starali się wprowadzić do aktu oskarżenia zarzut odpowiedzialności za zbrodnię katyńską, jednak nie zgodzono się na umieszczenie takowego w oficjalnych oskarżeniach przez brak wystarczających dowodów.

Mimo, że wojna dobiegła końca, kłamstwo katyńskie miało się naprawdę dobrze. Władze sowieckie a za nimi peerelowskie – do roku 1956 rozgłaszały powszechnie informacje o winie nazistów, by następnie ocenzurować temat zbrodni. Starano się wymazać Katyń z pamięci. „... Po wojnie prababcia nie mogła dostać pracy, jako żona przedwojennego policjanta. Oprócz tego, że nie można było dostać pracy, nawet mojej babci zabroniono wpisywania w dokumenty zawodu ojca. Zakazano jej pisać „Starszy Posterunkowy Policji Województwa Śląskiego”, bo nigdzie nie dostałaby pracy. Zresztą i tak miała utrudnione, bo skończyła taką, a nie inną szkołę podstawową. Dostała pracę po wojnie, jako nastoletnia dziewczyna w Szymku Górniczym, jako kelnerka. Tam pracowała praktycznie przez resztę swojego życia...”- wspomina Adam Szwedka prawnuk Adama Nowaka.

W 1969 roku na rozkaz władz radzieckich zbudowany został główny pomnik wojenny upamiętniający ofiary zbrodni nazistowskich w niewielkiej wiosce o nazwie Chatyń. Według brytyjskiego historyka Normana Daviesa wieś tę wybrano celowo, ze względu na podobieństwo jej nazwy do Katynia i stosunkową niewielką odległość pomiędzy dwoma miejscowościami. Rosyjski historyk Natalia Lebediewa uważa, że chodziło o to, by powiązać zbrodnię katyńską z Niemcami. Później do Chatynia zapraszano wielu przywódców państw i gości zagranicznych¹¹.

Przełom lat 70 tych i 80 tych przyniósł powrót sprawy katyńskiej. W tzw. drugim obiegu pojawił się szereg publikacji związanych ze zbrodnią¹². Być może dlatego w 1983 roku, w Katyniu wzniesiono tam pomnik z napisem: *Ofiarom faszyzmu -oficerzom (sic) polskim, rozstrzelanym przez hitlerowców 1941 r.*¹³. Władze PRL nie pozostały w tyle: w roku 1985 na Powązkach stanął pierwszy w Polsce pomnik ofiar.

Kłamstwo ciągnięto w nieskończoność. Przez cały ten czas rodzina Jana Nowaka nie była pewna losów swojego męża, ojca, dziadka, pradziadka. Nie tylko nie mogli się nic

¹⁰ <https://www.facebook.com/ipngovpl/photos/a.346224005244/10163464499545245/?type=3&theater>

¹¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnia_katyńska

¹² Zdjęcie nr 3

¹³ <https://dzieje.pl/content/klamstwo-katynskie>

o nich dowiedzieć ale i też nie mogli o tym mówić. Zmiany przyniosły dopiero lata dziewięćdziesiąte XX wieku.

13 kwietnia 1990 r. agencja TASS obciążyła winą za mord w Katyniu stronę radziecką, a Gorbaczow przekazał Jaruzelskiemu pierwszą partię dokumentów katyńskich z radzieckich archiwów. Do dzisiaj jednak nie ustalono wielu kwestii związanych z całą sprawą okoliczności: nie znamy nazwisk wszystkich ofiar, nawet ich dokładnej liczby. Jednocześnie Rosjanie rozpoczęli akcję, której celem jest relatywizacja zbrodni katyńskiej przez odniesienie jej do wysokiej śmiertelności jeńców wziętych do niewoli przez Polaków w czasie wojny polsko sowieckiej (1919–1921). Miało to być spowodowane rzekomo zbrodniami popełnionymi na jeńcach. Akcję tę, historycy określają mianem „anty-Katyn’”.

W 1992 roku prezydent Rosji Borys Jelcyn odtajnił dokument z 5 marca 1940 roku i przekazał go stronie polskiej. W następnych latach zaczęło się mówić, że ten dokument to fałszywka¹⁴.

W tym czasie przysły listy katyńskie z ZSRR. Nowakowie otrzymali informację, list od PCK, że na jednej z list obozowych w Ostaszkowie, pod konkretnym numerem identyfikacyjnym istnieje nazwisko Starszego Posterunkowego Adama Nowaka, który znalazł się na liście do rozstrzelania. Należało przyjąć że osoba ta zginęła w 1940 roku. Tak naprawdę poszukiwanie szczegółów rozpoczęło się dopiero w po roku 2000. W 2003 roku Adam Szwedka jako pierwszy z rodziny pojechał na grób swojego pradziadka Adama¹⁵.

Kolejna dramatyczna odsłona sprawy katyńskiej miała miejsce w roku 2010. Śmierć Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, jego małżonki i towarzyszących im osób nie tylko wstrząsnęła światem ale też zainteresowała go zbrodnią katyńską. Dziś zainteresowanie w mediach sprawą katyńską ustąpiło bieżącym wydarzeniom politycznym. I pewnie byłoby jeszcze mniejsze gdyby nie to, że od 10 lat wspominając tragedię smoleńską, przypomina się zbrodnię katyńską.

Tak naprawdę, człowiek poszukujący prawdy ma wielką szansę na zaginięcie w nieskończonym labiryncie kłamstwa – zupełnie tak, jak mitologiczny Tezeusz. Znajomość ujawnionych do tej pory aspektów całej sprawy, a także źródeł takich jak choćby wypowiedzi rodzin ofiar, czy pamiętniki, relacje świadków może działać niczym nić Ariadny; dzięki nim, a także uporowi i wytrwałości, prędzej czy później dotrzemy do wyjścia, gdzie powita nas blask odnalezionej, bardzo trudnej prawdy. Musimy tylko pamiętać, by nigdy się nie podawać i samodzielnie poszukiwać tego, co najważniejsze.

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=Gb6vQ6TWW0M>

¹⁵ Zdjęcie nr4

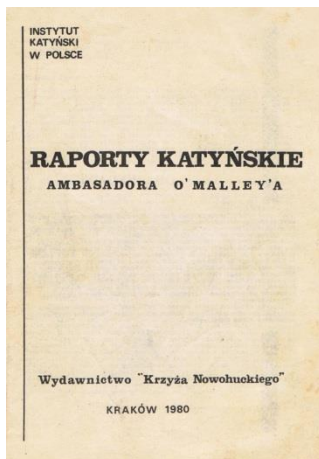
Zdjęcie nr 1

Zdjęcie nr 2

Zdjęcie nr 3

Zdjęcie nr 4

Bibliografia i netografia:

1. Materiały z archiwum Państwa Nowaków
2. Rogulska Aldona Sprawa oficerów polskich, pomordowanych w Katyniu, w informacjach i komentarzach medialnych
<https://prawy.pl/uploads/dokumenty/105430/sprawa-oficerow-polskich-pomordowanych-w-katyniu-w-informacjach-i-komentarzach-medialnych.pdf>, str 119
3. <https://www.wprost.pl/polityka/10291453/rosyjski-politolog-w-publicznej-telewizji-jozef-stalin-mial-racje-nakazujac-mord-w-katyniu.html>
4. Ciekawe historie-Katyń, <https://www.youtube.com/watch?v=Gb6vQ6TWV0M>
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnia_katynska
6. <https://wiadomosci.dziennik.pl/historia/aktualnosci/artykuly/589846,klamstwo-katynskie-75-lat-zwiazek-radziecki-sowieci-stalin-faszyzm-smolensk.html>
7. <https://dzieje.pl/content/klamstwo-katynskie>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=Gb6vQ6TWV0M>
9. <https://twojahistoria.pl/2019/03/30/kiedy-ujawniono-zbrodnie-katynska-anglicy-byli-oburzeni-na-polakow-jak-pisano-o-makabrycznym-odkryciu/?fbclid=IwAR2Dpe4Hzn27jEsTma8czMciTwRFDQZXV6b8NxYpBjK36jQ2RIrksYAYmLc>
10. <https://www.facebook.com/ipngovpl/photos/a.346224005244/10163464499545245/?type=3&theater>